

Naujienu Antroji Dalis

NR. 789

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXI METAI

LIETUVOS VALIUTA

1964 m. "Naujienu" 119 numerio Oleko straipsnis "Iš atsiminimų apie lito gimimą". Tai įdomus straipsnis, kuriame aprašoma, kada ir kokiomis aplinkybėmis buvo įvesta lietuviška valiuta. Beskaitant iškilo naujų minčių ir dar surašęs kitų autorių atsiminimų norėčiau, jeigu bus man leista, kai ką plačiau paryškinti.

K. Oleka plačiai aprašęs Lito gimimo istoriją prisipažįsta, kad — "Nepamenu" kieno būtent pasiūlymu iškilo pavadinimas "litas", o jo padalinys centas, kuris balsų dauguma ir buvo priimtas".

Atrodo, kad į tą klausimą galėčiau atsakyti. Lietuviškiems pinigams pavadinimus sugalvojo buv. Steigiamojo Seimo narys Vaclovas Vaidotas. Štai jo atsiminimų ištraukos.

"1922 mt. liepos mėnesį St. Seime buvo svarstoma valstiečių liaudininkų ir socialdemokratų griežta interpelacija savos valiutos įvedimo vilkinimo klausimu, privertė Finansų Ministeriją visa sparta paruošti ir St. Seimui pateikti Lietuvos piniginio vieneto įstatymo projektą, kurį St. Seimo prezidentas perdavė Ekonominėi Komisijai".

Ekonominės Komisijos prezidentumą sudarė kun. J. Vailokaitis — pirmininkas ir V. Vaidotas — sekretorius. Toliau, žvilgtelėkime kaip buvo svarstomas pateikto įstatymo projektas.

"Pagrindiniai piniginio vieneto įstatymo projekto buvo du dalykai, tai nustatyti jo aukso vertę ir jo pavadinimą. Aukso vertė buvo gana greitai Ekonominės Komisijos apspręsta — 0,150462 gramo aukso, kas atitiko dešimtadaliui Amerikos Jungtinių Valstybių dolerio".

Pasiūlyti piniginio vieneto pavadinimai netiko dėl jų ilgumo ir jie svetimtaučiams būtų sunkiai ištariamai. Tai įdomu susipažinti kaip V. Vaidotas sugalvojo piniginio vieneto vardą.

"Norėdamas sugalvoti naują, lengvesnį ištarti pinigų pavadinimą, aš paėmiau pagrindan mūsų krašto pavadinimą kitataučių kalbose ir pastebėjau, kad pirmos trys raidės visose kalbose prasideda vienodai "Lit", išskyrus lietuvių kalboje, kur trečia raidė yra E. Prie pirmųjų trijų raidžių pridėjau gailnę "as" ir gavau Litąs.

Išdėsciau visus savo įrodymus, kad toks pinigų vardas ir lietuviui ir kitataučiai bus lengvas ištarti ir populiarins mūsų Tėvynės, tada mažai kur žinomą, vardą. Vis dėlto balsuojant Ekonominėje Komisijoje mano pasiūlymas nepaėjo, žymią daugumą gavo "auksinas", re-

fer. Akmensio remiamas.

Tada padedamas tų, kurie iš karto balsavo už mano pasiūlytą pavadinimą, frakcijų posėdžiuose ir kuluaruose man pasisekė gauti daugiau įtakingų šalininkų - J. Vailokaitį ir kun. Mielešką. Taigi prieš siunčiant plenumui, įstatymo projektą balsuojant II skaitymu Ekonominėje Komisijoje mano pavadinimas gavo daugumą, ir po to St. Seimo plenumo Lito pavadinimas buvo priimtas".

Ginčai vyko ir dėl smulkiojo vieneto — Lito padalinio vardo. Susipažinkime, kodėl V. Vaidotas jam parinko cento vardą?

"Komisijos referentas Akmenskis, kuris buvo rėmęs Aukso varda, smulkųjį vienetą siūlė pavadinti skatiku ir po to, kai jau buvo priimtas Lito vardas. Pagaliau buvo priimtas cento vardas. Savo siūlymą aš rėmiau tuo, kad Lito vertė yra išvesta iš JAV dolerio, kur taip pat yra centai ir kad šis vardas bus artimesnis Amerikos lietuviams, kurie tada nemažai dolerių prisiūsdavo savo giminėms į Lietuvą. Skatikai man nepatiko, kaip lenkiško "grosz" vertimas".

Pabaigoje autorius pateikia dar ir kitų apie piniginių vienetų įstatyminių žinių, su kuriomis įdomu susipažinti.

"St. Seimo pirmininkas, laikinai einęs Respublikos Prezidento pareigas, A. Stulginskis piniginio vieneto įstatymą pasirašė 1922 mt. rugpiučio 16 d. Vyriausybės žiniose įstatymas paskelbtas rugsėjo 25 d. Ostmarkių keitimo į litus data buvo nustatyta spalio 1 d. tos dienos kursu, kiek atmenu 170 ostmarkių už vieną litą. Pirmieji laikini litai ir centai buvo spausdinami Čekoslovakijoje popieriniai ir tik 1925 mt. buvo nukalti metaliniai pinigai".

(Naudotasi: "Nepriklausoma Lietuva" 1955 m. numeris 20).

Prieš pirmąjį karą Lietuvoje kursavo carinės Rusijos pinigai. Tai buvo tvirta ir pastovi valiuta. Karo metu ir jam pasibaigus žmonės rusiškus rublius rinko ir taupė, nes galvojo, kad caro pinigai niekad nesustos savo vertės. Kai kurie paskolindami vadinamas ostmarkes net į sutartį įrašydavo, kad būtų grąžinta rusiškais pinigais.

Kuomet vokiečiai okupavo Lietuvą, tai į apyvartą išleido naujus pinigus, specialiai pritaikintus okupuotam kraštui. Juos vadino ostrubliais ir jie turėjo įrašus vokiečių, lietuvių, latvių ir lenkų kalbomis. Dar turiu iš tų laikų užsilikusį vieno rublio vertės banknotą. Štai jo išvaizda. Vienoje pusėje vien tik vokiški įrašai: "Dar- (Nukelta į 2 psl.)

CYNTHIA IR CHRIZANTEMOS

Šešiametė gražuolė Cynthia Conzachi "paskendusi" baltose chrizantemose, kurias Parkų Distrikto pavadino lapkričio mėnesio gėlėmis Linkolno ir Garfieldo parkų konservatorijose. Čia jas galima matyti ir pasidžiaugti kasdien nuo lapkričio 6 dienos iki lapkričio 28 d. Įėjimas į abi konservatorijas nemokamas.

"PARNASO GIESMĖ"

Rašytojo Teofiliaus Tilvyčio gyvenimo kreivoji. — Nuo Keturių Vėjų į J. Paleckio Naują žodį. — Pakelėje Kuntaplio pastogė ir Dienos priemenioje. — Stalino saulės kaitroje ir Pergalės redakcijos pavėsyje. — Sutemose.

Neabejotinai rašytojas T. Tilvytis savo kūryba našus, veržlus ir įvairus. Pereitais metais buvo paminėtos 60 metų gyvenimo sukaktuvės. Gimęs 1904 m. sausio 15 d. Gaidžių km., Utenos apskr., kun. Jurgio brolis. Mokslo tiek pat išėjo, kaip ir rašytojas Petras Cvirka — pasitenkino vidurine mokykla. 1923 m. apsigyveno Kaune ir pradžioje, tarnaudamas mokesčių įstaigoje pradėjo bendradarbiauti spaudoj. Rašė eiles, straipsniukus. Su pirmais rimtesniais savo kūriniams pasirodė Keturiuose Vėjuose. Vėliau Justo Paleckio leistame ir jo redaguotame Naujame žodyje ir Dienoje eiliavo feljetonus, kandžiai paliesdamas dienos įvykius. Iš čia surado kelią į H. Blazo vedamą juokų Kuntaplį, kuris atsidėjęs pešiojo kasdienybės nusidavimus.

T. Tilvytis pasirodė ir su atskirais savo leidiniais.

Vienas jo kūrinių buvo pavadintas Nuo Maironies iki T. Tilvyčio. Toks pavadinimas nors juokingas, bet T. Tilvyčio kūrybai būdingas. Jis dėjosi, kad savais kūriniams dailioje raštijoje, kad ir šaržuotoj formoj jis nustelbsias iki tol rašiusius ir savais kūriniams pradėsias raštijoje naują erą.

1929 metais be kitų atskirų savo kūrybos leidinių, jis išlei-

do ir tą kūrinių, kur buvo įdėta "Parodijos giesmė".

Kad ir "nacionalistų valdymo metais Lietuvoje", anot komunistų, spaudą tada gerokai žnaibė cenzūra, bet vis dėlto T. Tilvyčio sатыros kūriniai galėjo pasirodyti. O štai dabar kada, kada pavergtoje Lietuvoje visa spauda pažabota bolševikiniu apinasriu, panašios "giesmės" negali viešai atsirasti iš sovietijos miescionijos gyvenimo. Socializmo slogutis, Stalino "epochos" metais atsiradęs, visus kultūrininkus spaudžia, varo į ožio ragą, kad ir gabiausius.

O nuo 1951 m. T. Tilvytis savo savarankų galvojimą ir nepriklausomą kultūros srityje kūrybą iškeitė į kompartijos nario knygelę. O toji knygelė įpareigoja veikti "nuo čia, iki čia" kaip Kremliaus yra nubrėžta. Tai savotiška apsauga nuo bet kurių nukrypimų nuo Kremliaus ištiestos linijos kūrybai.

Tą "buržuazijos valdymo metais", Lietuvoje suposmuotą Parodijos Giesmę be jos įžangos, čia spausdiname:

Galva nulinko, plaukai baltuoja,
girių gegula nebekukuoja..

Viskas praėjo tarytum dūmas —
sensta ir sensta Vaižgantas-Tumas;
Nurimo Jakštas, tyli Maironis —
trauk juos į balą — būsim klebonais.
Pirma nuo Jakšto Kirša drebėjo,
(Nukelta į 2 psl.)

Prisimenant kai kuriuos caristinių laikų įvykius

Kai neseniai "Naujiuose" (Nr. 246, spalio 20 d.) buvo idėtas straipsnis "Praeities atgarsiai", kuriame buvo pažymėta, kad New Yorko valstijos aukščiausioje teisme svarstoma įdomi byla, kurioje figūruoja kunigaikštis F. Jusupovas, nužudęs prieš 49 metus Petrapilyje pagarsėjusį Rasputiną, tai toji proga paskatina mane šitą pasakyti apie tų laikų tą nepaprastą įvykį.

Paprastai visur buvo nurodoma, kad tasai Rasputinas buvo nužudytas 1916 metais. Žinoma, pagal senąjį rusų kalendorių visa tai įvyko 1916 metais, bet pagal mūsų kalendorių tatau įvyko 1916 m. gruodžio 31 d. arba, gal bus tai tikriausia, prasidedant sausio 1 d. 1917 m.

Man tais 1916 metais per Kalėdas teko atvykti iš Maskvos į Petrapilį. Tada vadinamasis Lietuvių Komitetas pabėgėliams šelpti leido Petrapily lietuvišką laikraštį "Lietuvių Balsą", kurio redaktoriumi buvo Liūdas Noreika, o jo padėjėju Boleslovas Masiulis. Prieš pat 1917 metų Naujuosius Metus L. Noreika ir B. Masiulis buvo pašaukti stoti į rusų kariuomenę, o kai jiedu pareiškė, kad turi sutrikusias akis ir šiaip nesveikuoja, tad vadinamoji kariuomenės ėmimo komisija paėmė juodu tuojau į loginę sveikatai iširti dviejų savaičių laikui.

Tad Lietuvių Komitetas paprašė mane, tik ką atvykusį iš Maskvos, kad aš apsiimčiau per tą laiką, kol L. Noreika ir B. Masiulis bus laikomi ligoninėje, redaguoti "Lietuvių Balsą". Aš tą pasiūlymą priėmiau ir sausio 1 dieną (1917 m.), bevartydamas redakcijoje įvairius rankraščius, išgirdau smarkų gincą gretimam kambary, kuriame dirbo tada "Lietuvių Balsą" administratorius Adomas Dundzila, iš kurio dar nugirdau saktant, kad nėra "Lietuvių Balsą" redaktoriaus, nes jisai esąs pašauktas į kariuomenę. Bet įėjusio į administraciją žmogaus išgirdau tokius žodžius: "Jei pats laikraštis eina, tad ir redaktorius turi būti"! Tik tada A. Dundzila prabilo, kad L. Noreiką dabar pavaduoja kitas asmuo. Tam ginčui nutilus į redakcijos kambarį pas mane įėjo kariškai apsirengęs asmuo, kuris pasisakė esąs karinės cenzūros agentas. Jis, uždavęs kambario duris, tyliai atsėdo ant kėdės, išsiėmė iš savo portfelio mašinėlę surašytą raštą ir padėjo prieš mano akis įsakė jį perskaityti. To rašto viršuje buvo uždėta antraštė "Vesma sekreto" (labai slaptai).

Aš, pradėjęs tą raštą skaityti, iš karto labai nusistebėjau, kad caro geriausių šalininkų tarpe įvyko toks nepaprastas nuotykis, kad Rasputinas buvo nužudytas. Tame cenzūros ilgame rašte buvo nurodyta, kad laikraštyje nebūtų minimas Raspu-

tino nužudymas ir kad bendrai nebūtų sugalvota aprašyti panašus įvykis su kokia nors kita nužudytojo pavarde, kad nebūtų taip pat minima laikraštyje, jog tas nužudytasis buvo idėtas į maišą, paskui nuvežtas į Nevos upę paskandinti, ir kadangi iš vandens tas maišas su lavonu vėl buvo iškilęs, tad paskui jis buvo nuvežtas į artimą miškelį (ar parką), uždėtas ten ant paruoštų malkų, kurios buvo uždegtos ir tokiu būdu Rasputino lavonas visiškai buvo sudegintas. Tame cenzūros rašte dar buvo pasakyta, kad nebūtų sugalvotas koks nors feljetonas su antrašte "Ubil etu sobaku" (Nudėjau šitą šunį). Mat, kai F. Jusupovas nušovė Rasputiną, tai paskui jį idėjo į maišą, ir kai tuo momentu koridorių pasiimaišė jų sargas, tai F. Jusupovas buvo jam ištaręs žodžius: "Ubil etu sobaku". Tas sargas iš pradžių buvo pamanęs, kad jį jį senas šuo, kurį prižiūrėti ir sargui buvo nusibodę, esąs nušautas. Todėl iš pradžių jis buvo nudžiugęs, bet tuojau susigriebė, kad buvo pats suklydęs.

Kai perskačiau tą cenzūros raštą, tai turėjau dar kitame lape pasirašyti, kad tą slaptbę laikraštyje išlaikysiu ir niekur laikraštyje nebus minima nei tiesioginiais pasakymais, nei

feljetonais, nei eilėrašciais, nei karikatūromis tasai įvykis su Rasputinu. Bet vienas dalykas buvo tada karinės cenzūros pražiopsotas, būtent: nebuvo redaktoriui nurodyta jokio draudimo savo žodžiais kam nors paplepėti apie Rasputino nužudymą. Tad ir kitų laikraščių redaktoriai, matyt, panašiai pasielgė kaip ir aš pats.

Kai cenzūros agentas išėjo, tai pirmoj eilėj visą tą naujieną papasakojau administratoriui Adomui Dundzilai. Ir beveik tą pačią dieną beveik visi Petrapilio žmonės sužinojo, kokiu būdu buvo nužudytas tas Rasputinas. Ir po to beveik daugiau kaip savaitę buvo girdėti žmones kalbant gatvėse apie Rasputino nužudymą. O kai man teko pripuolamai praeiti pro tuos namus, kur gyveno Rasputinas, tai teko tada nugirsti žmones kalbant, kad prie tų namų jau nebematyti policijos sargybos, nes Rasputino jau

nebėra gyvo. O F. Jusupovas ir kiti jo draugai, kaip teko tada girdėti, buvo išsiusti gyventi į pietus nuo Petrapilio, ir nebuvo traukiami į teismą, taigi jie nebuvo baudžiami kaip kad kiti žmonės panašiais atvejais.

Vienas man pažįstamas gydytojas tais laikais buvo pasakęs, kad caro sūnaus vadinamąją hemofiliją gydytojai negalėję pagydyti, bet pats Rasputinas, kaip tada carienė galvojo, tą hemofiliją buvo pagydes kažkokiu stebuklingu būdu. Bet tas gydytojas taip pat pridūrė, kad kartais ir hemofilija be jokio gydymo išnyksta.

Po Rasputino nužudymo kai kurie žmonės kalbėjo, kad tose vaišėse, kuriose Rasputinas turėjo savo gyvenimo paskutinę dieną, buvę slaptai įduota prie Rasputinui pateikto valgio stipriųjų nuodų, kurie nesudarė jokios blygybės pačiam Rasputinui, ir todėl jis buvo paskui nu-

(Nukelta į 6 psl.)

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO
INSULACIJOS PROBLEMAS

Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams medžiagų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET — Tel.: VICTORY 2-1277

STANLEY LITVINAS, Mrg. — LIETUVIAI SALESMONAI

JEI JŪS NORITE SIŪSTI
SIUNTINIŲ — DOVANAS Į USSR
NAUDOKITĖS PATARNAVIMU PLAČIAI
ŽINOMOS FIRMOS

PACKAGE EXPRESS & TRAVEL AGENCY, INC.

(LICENSED BY VNEŠPOSYLTORG)

VYRIAUSIA ISTAIGA

1530 Bedford Avenue, Brooklyn 16, N. Y.

Tel. IN 7-5522

Siuntiniai siunčiami per mūsų firmą paskyrimo vietą pasiekia trumpiausiu laiku. Siuntinių pristatymas garantuotas. Visi muitai apmokami mūsų įstaigose, gavėjas NIEKO NEMOKA.

Prie firmos skyrių yra krautuvės, jose rasite žemiausiomis kainomis pasirinkimui įvairiausių audinių, taip pat maisto produktų, odos avalynei ir kitų daiktų.

Firma — skyriai atidaryti kasdien nuo 9 val. ryto iki 6 val. vakaro.

Šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 9 val. ryto iki 4 val. popiet.

MŪSŲ SKYRIAI:

BROOKLYN, N. Y.	1530 BEDFORD AVE.	—	IN 7-6465
NEW YORK 3, N. Y.	78 SECOND AVENUE	—	OR 4-1540
NEWARK, N. J.	314 MARKET STREET	—	MI 2-2452
SOUTH RIVER, N. J.	46 WHITEHEAD AVENUE	—	CL 7-6320
UTICA, N. Y.	963 BLEECKER STREET	—	RE 2-7476
FARMINGDALE, N. J.	FREEWOOD ACRES	—	363-0494
PHILADELPHIA 23, PA.	631 W. GIRARD AVENUE	—	PO 9-4507
ALLENTOWN, PA.	126 TILGHMAN STREET	—	HE 5-1654
ROCHESTER 5, N. Y.	558 HUDSON AVENUE	—	232-2942
LOS ANGELES 4, CAL.	107 SO. VERMONT AVENUE	—	DU 5-6550
CHICAGO 22, ILL.	1241 NO. ASHLAND AVENUE	—	HU 6-2818
BALTIMORE 31, MD.	1900 FLEET STREET	—	DI 2-4240
BUFFALO 12, N. Y.	701 FILLMORE AVE.	—	TX 5-0700
DETROIT 12, MICH.	11601 JOS CAMPAU AVENUE	—	TO 8-0298
HARTFORD 6, CONN.	643-47 ALBANY AVENUE	—	CH 7-5164
JERSEY CITY, N. J.	303 GROVE STREET	—	HE 5-6368
SYRACUSE 7, N. Y.	1200 SOUTH AVENUE	—	GR 5-9746
CLEVELAND 13, OHIO	1028 KENILWORTH AVENUE	—	PR 1-6696
HAMTRAMCK, MICH.	11339 JOS CAMPAU AVENUE	—	TO 9-3908
SO. BOSTON, MASS.	396 WEST BROADWAY	—	AN 8-1128
TRENTON 10, N. J.	1152 DEUTZ AVENUE	—	EX 2-0366

Nervinis kandumas - ligūstumas

Aišku, tema nemaloni, bet kartais nenoromis prisimenama arba iššaukiama. Nervinis kandumas atsiranda pas žmones, sergančius didybės manija ir kai kiti žmonės nuo jų šalinasi, vengia jų, nenorėdami įsivelti į nemalonius ginčus; žino, kad tokiam žmogui balta yra juoda. Tokie žmonės, pastebėję tą, pradeda erzintis, pykti, kibiti prie nieko dėtų, juos užgaulioja, niekina ir, jei gali, apstumdo arba ir sumuša. Šią tiesą liudija šis faktas.

Parašiau straipsnį apie J. Dluogošą, kuris tilpo Naujienų Nr. 781, š. m. IX. 18, II dalyje. Šis straipsnis labai nepatiko ponui, prisidengusiam slapyvardžiu Girkakalis. Na, jis, pasirašytojas rankoves, ir "drožė" š. m. X. 7 Vienybėje:

"Taigi, Pupalaigiui kyla klausimas. Policininkas įlindo į istoriją ir jam kyla klausimas, gal vertėtų ką iškisti į daboklę už tvarkos ardymą. O gal reiktų visuotiniam susirinkime apsvarstyti ir Joną Dluogošų pašalinti iš Bendruomenės?"

Vargšeli, politinis emigrante, ne tau Dluogošų teisti! Tik atsitiktinai sužinojai apie Dluogošų..."

Tuo pačiu ir aš galiu atsakyti: "Vargšeli, politinis emigrante, išdidusis pone Girkakali, į istorinius klausimus gali atsakyti istorikas, paprašytas arba pats radęs reikalo, tik tu tos teisės neturi. Policininkas buvau, o dabar esu toks pat kaip ir tu, todėl į tvarkos ardymą kištis neturiu teisės ir noro — pasenau! Joną Dluogošą pašalinti iš Bendruomenės neįmanoma. Jis miręs 1480 metais, kai dar Bendruomenės nebuvo. Tą turėtum atsiminti. Dluogošą teisti neturiu teisės, nes nesu teisėjas, bet apie jo darbus kalbėti galiu, kaip ir kiekvienas".

Girkakalis, pareiškęs, kad apie Dluogošą tik atsitiktinai sužinojau. Čia jis tikrai pamelavo. Apie Dluogošą sužinojau tuo metu, kai Girkakalis nebuvo nė užuomazgos šiame pasaulyje. Už užuominą jam esu dėkingas, nes dabar turiu progą išsirtarti apie praeitį, apie laikus, nuėjusius į istoriją, apie kuriuos Girkakalis draudžia man kalbėti.

Taigi, caro laikais, gal 1910 metais, pirmai išpažinčiai ir komunistai bažnyčioje vaikus mokė kažkokia mokytoja lietuvius ir lenkiukus atskirose grupėse. Pertraukų metu grupės laikėsi atskirai. Lenkiukai bėgiodami ir išdykaudami vienas kitą klausdavo ir atsakydavo: "Kto ty jesteš? — Polak maly. — Jaki znak twoj? — Orzel bialy".

Kartą pas kleboną buvo atvažiavęs kažkoks senyvas, aukšto ūgio kunigas. Vyrai kalbėjo, kad jis esąs "stragus" (prasme griežtas). Vieną popietę tas kunigas liepė "učitelkai" (mokytojai) lietuvius atvesti prie "spaviednyčios" (klausyklos). Jis atsisėdo klausykloje ir mus mokė katekizmų. Pamokos pabaigoje pasakė: jeigu kas jus

klaus "kto ty jesteš", atsakykit "litwin maly", o kai paklaus "jaki znak twoj", atsakykit "Pogon bialy". Mums toks siūlymas nepatiko, nes ir taip lenkiukai mus pravardžiuodavo "pogon litwin", tai kaip čia dabar? Mat, mes supratome, kad "Pogon" (Vytis) ir "pogon" (stabmeldys) reiškia tą patį. Dabar spėliuju, gal tas kunigas Stakelė buvęs?

Bendraudamas su sulenkėjusių ir lenkų geležinkeliečių vaikais, išmokau lenkiškai ir rusiškai kalbėti ir skaityti. Vėliau iš to turėjau naudos, pradėjęs rusų mokykloje mokytis. Tada iš vaikams skirtų lenkiškų knygų sužinojau, kad kanaaninkas Dlugosz buvo labai mokytas, daug knygų parašęs, lenkų karaliaučius mokęs ir t. t. Jei tą galima skaityti atsitiktinumu, tebūnie atsitiktinumas.

Jeigu ne Girkakalis, gal niekas nebūtų atkreipęs į mane dėmesio; dabar, pradėjęs mane reklamuoti, gal "ateity istorikas ras reikalo ką apie mane pasakyti". Ačiū jam.

Balys Pupalaigis

Kokia prasmė ilgai gyventi

Mokslininkai džiaugiasi vis didėjančiais laimėjimais įvairiausiose išradimų srityse. Antibiotikai. Polio ir tymų skiepai. Širdies - plaučių mašinos, vartojamos lopant pagedusias žmogaus širdies dalis. Nauji vaistai prieš džiova ir cukrinę ligą. Apsivaisinimų kontrolės piliulės. "Gero ūpo" piliulės. Kraujo bankai. Elektroniški širdies regulatoriai, kurie įdėti į krūtinės dėžę skatina širdį, kad reikia ir kaip dažnai reikia plakti (pacemakers). Jau apie daugiau kaip milijonas pagydytų nuo vėžio su chirurgijos, radiacijos ir vaistų pagalba... Inkstų mašinos apsinuodijusiam kraujui valyti. — Laukiami išrandant skiepai nuo leukemijos ir paprastųjų "slogų", kurios labai dažnai palengvina kitoms ligoms simesti. Galutinis panaikinimas polio, difterito, tetano, sifilio ir gonorėjos. Priemonės širdies atakoms ir smūgiams išvengti, ir t. t.

Bet labiausiai mokslininkai sujaudinti naujaisiais atradimais, kaip sutverti gyvybę. Pavykus pagaminti save dauginančią medžiagą, jau net labai rimti mokslininkai, kaip Nobelio laureatai Dr. Edward Tatum iš Rockefellerio Instituto ir Dr. Melvin Calvin iš Kalifornijos universiteto Berkeley svajoja apie nebetolimą galybę, kada žmogus pats galės "pagerinti save", pakeisdamas submikroskopines genes, kurios ne tik kontroliuoja žmogaus gyvenimą, bet ir jo charakterį, sveikatą ir amžiaus ilgumą.

Molekulinė biologija, tai yra mokslas apie atomų junginius ir molekules, padės išvengti paveldėjimo ligų bei blogų charakteristikų ir susikurti sveikesnius, gablesnius bei apsuk-

Televizijos artistė komedijantė Phyllis Diller, atsiskyrusi praeitą mėnesį nuo savo vyro, kurį toleravo virš 20 metų, jau ištekėjo už Wardo Donovan. Ji pasiėmė savo vaikus.

Prisimenant...

(Atkelta iš 5-to psl.)

šautas.

Tais laikais Rasputino nužudymo įvykis kėlė žmonėse visokių spėliojimus, ir daugiausia buvo manoma, kad caro valdžios pagrindai jau pradeda braškėti. Iš tikrųjų taip ir buvo. Reikia pasakyti, kad visais laikais tokie įvykiai diktatūrinėse valdžiose esti.

A. Kelmūtis

Mokslininkai pradeda abejoti

Garsusis psichologas Dr. William Meninger ir Topeka, Kansas, išreiškė pačių mokslininkų atsipeikėjimą šiais žodžiais: "Atrodo, kad mes gyvename pamišusiam ir sumišusiam pasaulyje. Dalykai kinta tiek greitai, dėlto nestebėtina, kad mes (Nukelta į 7 psl.)

Ryšium su artėjančiomis šventėmis, laikas pagalvoti apie pasiuntimą SIUNTINIO-DOVANŲ savo giminėms U.S.S.R.

COSMOS PARCELS EXPRESS CORPORATION

Amerikoje žinoma firma, turinti daugelio metų patyrimą pristatyti licenzuotus siuntinius į visas USSR dalis, pasiūlo Jums savo paslaugą.

FIRMA TURI V/O VNESPOSYLTORG LEIDIMĄ. GARANTUOTAS SKUBUS IR TIKSLUS PRISTATYMAS.

Visi mūsų skyriai turi didelį pasirinkimą aukštos kokybės prekių.

PRIEINAMOS KAINOS

Katalogų galite gauti visuose mūsų skyriuose ir vyriausioje įstaigoje:

COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.

45 West 45th St., Room 1101,
NEW YORK, N. Y. 10036

Tel.: CI 5-7905

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

Alberto Giacometti ir jo kūryba

(Iš parodos Chicagos Meno Institute)

Alberto Giacometti (ištark Džakometi) gimė 1901 metais Stampoje, Šveicarijoje, italų kvartale. Genevoje pradėjo meno mokytis anksti. Nuvykęs į Italiją studijavo Renesanso meistrų darbus. 1921 m. nuvyko į Paryžių mokytis skulptūros. Jis ir dabar tenai gyvena Montparnasse gt. Brolis Diego nuolatinis jo modelis ir nepavadojamas pagalbininkas, ypač skulptūros liejykloje, kur brolio kūriniai atliejami į bronzą. 1920 m. Alberto apsivedė Annette. Ji taip pat yra jo modelis. Kai kas skulptoriui daro priekaištų, jog beveik visuose jo kūriniuose kartojasi tie patys — Diego ir Annette — veidai. Dabar Giacometti turi reputaciją ir finansinį užtikrinimą. Tačiau jis gyvena sename, apleistame name, kur nėra nei vonios, nei žmogui reikalingų padoresnių patalpų. Jis retai pasirodo viešai, bet pas jį atsilanko įžymūs asmenys. Jo žmona nukerpanti jam plaukus. Kai po Antrojo Pasaulinio karo Matisse surengė jam parodą New Yorke, tai viena Paryžiaus galerija iškėlė jam bylą. Nuo to laiko Giacometti pagarsėjo.

Dailininkas skulptorius (daugiau dirba skulptūros srityje) pradžioje savo originalų išradimą parodė kubistinėje skulptūroje, atseit, pirmasis jo etapas nuo 1920 iki 1935 m. vadinamas "kubistiniu periodu". Dar nebuvo atsisakęs realistinių formų ir impresionistinių spalvų, ką parodo ir jo du autopoportretai. Antrasis ir tretysis Giacometti periodas abstraktus ir surrealistinis, t. y. daugiau ar mažiau deformuotos, suluošinto žmogaus karikatūros, būdingos savo originalumu medžiagos ir išraiškos formoms. Be to, Giacometti yra filosofas, kūrėjas, savo darbu niekad nepatenkintas; pusę darbų sunaikina. Kartais vieno darbo nepabaigia, keičia, kol išvysto keistas, groteskines, bet dvasingas žmogiškas išraiškas. Jo kūrybinis pasaulis neramus, asketiškas, pilnas ironijos ir nebaigiamų ieškojimų. Visi jo kūriniai neramūs: pilni baimės, lyg nežemiškos būtybės.

Išpūdingai parodoje (Morton Wing) ant didelio tilto išstatytos 27 įvairaus didumo — nuo 10 pėdų iki mažiausių žmonių figūros: vienos jų eina, kitos stovi, trečios grupėmis sustatytos, visa tai sudaro lyg kokią žmonių mišką, ar parodą. Kai kurios iš tų figūrų (bronzos) pavadintos "Iš Venecijos". Visos, išskiriant tas, kurios "eina", figūros stovi ant vienos

kojos. (abi kojos suleistos į vieną laibą koją). Kai kurių figūrų veidai skiausti, kaip lentos, galvos labai mažos, ilgios kojos, kaip striušio. Skulptūroje dominuoja brolio Diego modelis, kai kur žmonos Annette. Įdomu, kad Diego negailestingai "suplotas", sukarikatūrintas, vis dėlto labai charakteringas, realistinis, su atsikišusia apatine lūpa. Beje, viena iš ankstyvųjų skulptūrų, pavadinta "Nematomas objektas", moteris rankose laiko "Nieką". Ji laiko rankose tai, ko nėra... Yra ir daugiau kūrinių, kurie slepia gilią mintį. Nebe reikalo kai kas Giacometti vadina filosofu egzistencialistu. Jo kūryboje visur aiškumas, ne sublimacija, pagrįsta metafizine estetika.

Išstatyta 140 darbų, taip pat nemažai piešinių, daugiausia juodas-baltas, visokių projektų. Kūriniai didelėje daugumoje pasiskolinti parodai iš privačių kolekcionierių bei muziejų. Anksčiau ši reprezentacinė Giacometti paroda buvo surengta Museum of Modern Art New Yorke. Baigsis gruodžio 12 d. Įėjimo mokestis 50c. Studentams 25c.

Švedų paroda — "Auksinis amžius"

Iš Stockholmo (Švedijos) Nacionalinio antikvinio muziejaus atgabenama nordikų metalo išdarbių paroda Chicagos Meno Institute, kuri atsidarys lapkričio 24 d. Švedijos princas Bertil atidarys šią parodą. Ši gausi senienų kolekcija pirmą kartą iškeliama į užsienį. Ankstyvųjų laikų aukso, sidabro ir žalvario išdarbiai siekia 2-ą šimtmetį. Viso 287 daiktai sukurti heroiškaše Vikingų amžiuje. Sakoma, geriausių metalo kalvių darbai — įvairios puošmenos, ginklai, ornamentai, simboliniai daiktai ir t. t., atlikti labai kruopščiai ir meniškai. Yra ir žmonių bei gyvulių figūrų. Verta pamatyti ankstyvosios skandinavų civilizacijos bei kultūros kūrybą — "Aukstinį Vikingų amžių".

Paroda vyks Gunsaulus didžiojoje parodų salėje iki 1966 m. sausio 2 d.

VEIKIA VAIKŲ TEATRAS

(Goodmano teatre)

Goodmano teatre (Chicagos Meno Institute) vaikų teatre kiekvieną šeštadienį 10:30 v. r. ir 2:30 v. p. p. ir sekmadienį 2:30 v. p. p. vaidinama scenos dramatinė "Vėjas gluosniuose". Vaidinimai tęsis iki gruodžio 1 d. Lapkričio 11 d. buvo ekstra seansas. Gražios dekoracijos ir efektai.

Alberto Giacometti

Dailininko brolis Diego

KITOS PARODOS

Dail. A. Petrikonio darbų paroda 69 Meno galerijoje, 2612 69 gt., baigsis lapkričio 14 d. Valandos nuo 12 iki 6 v. v.

Dail. Jono Rimšos tapybos paroda Clevelande Gallery International, 13218 Superior gat. atidaroma lapkričio 14 d. ir tęsis iki gruodžio 11 d. Jonas Rimša 40 metų gyvena Pietų Amerikoje, yra pamėgęs Bolivijos gamtą ir spalvingą josios žmonių gyvenimo aplinką.

Dail. M. Ivanausko "liepsnos tapybos" paroda vyksta Maria High School patalpose.

FOTO PARODOS

Art Institute iki lapkričio 21 d. tęsis Paul Vanderbilt Wisconsin peizažo nuotraukų paroda. Galerija 106. Nuo lapkričio 27 d. iki 1966 m. sausio mėn. 23 d. bus Lyle Bonge foto paroda. Ten pat.

NAUJAS PATIKĖTINIS

Vietoje praėjusio rugsėjo mėn. 18 d. mirusio Marshall Field, buvusio Chicagos Meno Instituto patikėtinio (Trustee), išrinktas Payson S. Wild, buvęs Northwestern universiteto dekanas 1949 m. Wild Harvardo universitete nuo 1946 iki 1949 m. buvo fakulteto narys.

Atgaivinta širdis gyveno 6 valandas

Pirmą tokį išbandymą su mirusio žmogaus širdimi padarė Amsterdamo universiteto daktarai Dirk Durer ir Frita Meijler. Klinikoje nuo širdies smūgio mirė 70 metų amžiaus žmogus. Gimimams sutikus, mirusiojo širdis buvo išimta ir ta išėmimo operacija truko pusantros valandos. Įdėta į specialų aparatą su krauju ir reikalingais maistiniais skysčiais, širdis buvo atgaivinta ir pulsavo per daugiau kaip 6 valandas. Į mirusiojo lavoną atgal įdėti nebebuvo prasmės, kadangi širdžiai sustojus mušti ir kraujo į smegenis nebepristatant, per 5 iki 10 minučių smegenys pagenda, o čia truko pusantros valandos vien kol širdis buvo išimta...

Su šunų širdimis panašūs bandymai jau senokai daromi, išlaikant plakančias po keletą valandų po to, kai buvo išimtos iš šuns kūno.

"Širdies pumpavimo darbas atrodo toks paprastas", pasakė vienas tų daktarų, bet tai yra labai sunkus darbas. Kiekvienas širdies stukterėjimas yra panašus didelio orkestro atlikimui, grojant sunkią ir sudėtingą gamą".